

voorbeeld dieper wordt ingegaan op de internationale invloed van de National Film Board of Canada (John Grierson) of op het fenomeen van de Duitse Kulturfilm (waarvan vele exemplaren na de Tweede Wereldoorlog in gecensureerde versie in het Belgisch onderwijs werden ingezet).

Marianne Thys levert met dit boek niet alleen een lezenswaardige introductie tot de collectie van Cinémathèque (mission accomplished) maar vooral een prikkelende uitnodiging tot het (her)ontdekken van de rijke kortfilmproductie (doorgaans documentaire maar soms ook animatie) die in zo vele filmgeschiedenissen ondergesneeuwd raakt.

Roel Vande Winkel

Anthony Langley & Nicky Langley

De Grote Oorlog voor kleine kinderen

Leuven (Davidsfonds) 2012, 151 p., geïll.,
€ 27,50, ISBN 978 90 582 687 23

Hoe dichter we bij de honderdjarige herdenking van de Grote Oorlog komen, hoe meer publicaties er over dat brutale scharnierpunt verschijnen. Het was tevens een periode waarin illustratoren in de pers nog konden rivaliseren met fotografen door pregnante scènes weer te geven of te verzinnen. De toenmalige media werden trouwens ingezet in een algemene morele mobilisatie van de bevolking waarbij ook kinderen expliciet betrokken werden. De rol van nationale propaganda voor kinderen krijgt daarbij stilaan ook meer aandacht in het onderzoek.

Denk maar aan Stéphane Audoin-Rouzeau's *La Guerre des enfants 1914-1918, essai d'histoire culturelle* (Armand Collin, 1993). Recentelijk zijn daar nog tijdschriftpublicaties bijgekomen zoals die van Keith Crawford (2000) over de demonisering van de Duitser in de Engelse schoolboeken, en boekpublicaties zoals Celia Malone Kingsbury's *For Home and Country: World War I Propaganda on the Home Front* over de situatie in de USA (2010). Nu is er in het Nederlands *De grote oorlog voor kleine kinderen* van Anthony en Nicky Langley verschenen. Anthony Langley is socioloog en verzamelaar van foto's, illustraties en artikelen uit de Eerste Wereldoorlog, die hij al langer dan een decennium op zijn site *The Great War in a Different Light* plaatst. Voor dit boek heeft hij samengewerkt met zijn dochter, Nicky Langley, die behalve auteur ook actrice op de Vlaamse televisie is.

De Grote Oorlog voor kleine kinderen heeft amper academische aspiraties (geen methodologiebeschrijving of gedegen bronnenverwijzingen), maar richt zich op een breed lezerspubliek door de tekst beperkt te houden en vooral ruimte te geven aan talrijke illustraties. Er is veel aandacht besteed aan een goede reproductie van die illustraties en ook de lay-out is verzorgd en helder. Zoals vrt-journalist en oud-eindredacteur van de tv-reeks *Histories*, Bert Govaerts in het voorwoord terecht opmerkt: 'De selectie in dit boek is natuurlijk niet "wetenschappelijk". Ze is het resultaat van jarenlang liefdevol snuisteren tussen oud papier aen natuurlijk ook gewoon toeval.' (p. 9) De meeste aandacht gaat uit naar Franse publicaties voor kinderen, maar ook Britse, Duitse en enkele Belgische publicaties worden behandeld. De auteurs traceren enkele terugkerende thema's omtrent de oorlog in de toenmalige beeldcultuur voor kinderen. Zo blijken bijvoorbeeld in de Franstalige publicaties de gekleurde soldaten uit de Franse kolonies op een heel positieve manier te worden voorgesteld. Door verschillende gevisualiseerde versies van eenzelfde verhaal (zoals de executie van een Franse scout door de Duitsers) te tonen, kan de lezer de talrijke variaties zelf bestuderen. Dit boek bevestigt bovendien wat Audoin-Rouzeau destijds al stelde, namelijk dat kinderen vanaf 1914 uitdrukkelijk bij het oorlogsgebeuren

betrokken werden. In de door Anthony Langley verzamelde illustraties worden kinderen vaak als actieve personages in het oorlogsgebeuren voorgesteld: kinderen helpen het eigen leger, soms schieten ze zelfs Duitse soldaten neer, maar ze worden ook vaak door de Duitsers mishandeld of terechtgesteld.

Tevens waren er opmerkelijke verschillen tussen de benaderingen in de twee kampen, het Duitse en Franse, wat Audoin-Rouzeau ook al heeft beschreven. Uit hun verzameling Duitse kinderpublicaties besluiten Anthony en Nicky Langley dat de Duitse publicaties voor kinderen meer terughoudend waren dan die van het andere kamp: zo zouden de kinderen in Duitse publicaties zelden in oorlogssituaties getoond worden. Zeker in tegenstelling tot de Franse uitgaven zouden de Duitse kinderbladen veeleer ernstige informatie willen verschaffen door middel van schematische voorstellingen van loopgraven en technische beschrijvingen van wapens en uniformen. De auteurs laten echter na enkele belangrijke afwijkende publicaties te behandelen, zoals het prentenboek van Herbert Rikli *Hurra! Ein Kriegsbilderbuch* waarin een peuter, in Duits legeruniform en met punthelm op, een Russische soldaat neerschiet. Een ander opmerkelijk Duits kinderboek, dat wel door Audoin-Rouzeau wordt geanalyseerd, *Lieb Vaterland magst ruhig sein!* van Arpad Schmidhammer, blijft ook onbesproken in *De Grote Oorlog voor kleine kinderen*.

Door het ontbreken van bronverwijzingen kan de lezer moeilijk inschatten in welke mate de auteurs zich gebaseerd hebben op reeds bestaand onderzoek. Ze missen alleszins toch enkele belangrijke aspecten (o.a. de evolutie van beeldcultuur in de vier jaren van de oorlog). De auteurs hebben evenmin oog voor andere kinderproducten zoals speelgoed, ABC-boekjes of ganzenborden, die tijdens de oorlog ook aangepast werden aan de oorlogscontext. Zulke producties werden wel in vorige studies (Audoin-Rouzeau, Kingsbury) betrokken. Soms hebben de auteurs zich onvoldoende gedocumenteerd, want nu stellen ze bijvoorbeeld op pagina 20 onterecht dat er destijds nog geen gespecialiseerde kinderpers in België was. In de jaren voor wo 1 beginnen echter wel enkele Antwerpse publi-

caties zoals *Het Mannekensblad* en *Het Lacherke*. De auteurs gaan wel eens dieper in op enkele illustratoren, maar qua analyse en contextualisering blijft *De Grote Oorlog voor Kleine Kinderen* in het algemeen veel oppervlakkiger en biedt het heel wat minder historische context dan bijvoorbeeld het boek van Audoin-Rouzeau. Een boek samenstellen louter op basis van eigen collectie, hoe omvangrijk ook, heeft dus een aantal belangrijke beperkingen. Zo ontbreken in dit vlotlezend kijkboek de nodige bibliografische gegevens bij de illustraties – soms kan de lezer op een cover wel een datum ontdekken, maar het is jammer dat zelfs niet achter in het boek meer gedetailleerde gegevens te vinden zijn. Ondanks al deze beperkingen blijft *De Grote Oorlog voor kleine kinderen* toch nog een belangwekkende publicatie omwille van de interessante verzameling van veelal vergeten beeldmateriaal uit enkele oorlogslanden.

Dit boek beperkt zich tot een aantal oorlogvoerende landen in West-Europa, uiteraard zou het ook boeiend zijn om kinderpublicaties uit andere oorlogslanden zoals Rusland, Servië of de vs of neutrale landen zoals Nederland bij een dergelijk vergelijkend onderzoek te betrekken. Tevens zou men kunnen nagaan in welke mate de beeldvorming inzake het oostelijk front met Rusland, verschilde van die van het westelijk front.

Pascal Lefèvre